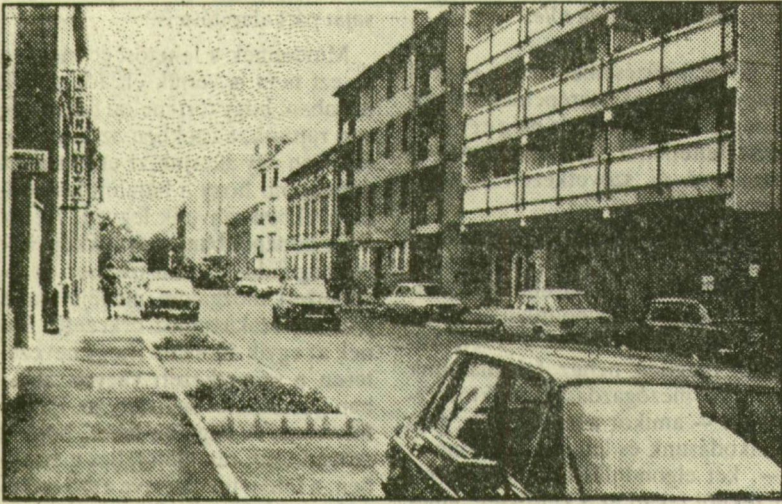

Messze még a túrés-határ?

Két éve is van annak már, hogy először kértem: beszéljünk. Akkoriban lett főépítész Szegednek, hát illőnek éreztem, hogy megnyilatkozhasson lapunkban a városrendező építészet és a közigazgatás építészeti szakhatósága közötti, sajátos szerepköréről. Am lebeszél a faggatózsról — idót kért. Aztán több ízben sikerült őt „becserkészünk”, konkrét ügyekről és városrendezési problémákról fejtette ki véleményét e hasábkon — s az utóbbi időben feltűnően sokszor lakossági fórumokon is —, az a bizonyos beszélgetés azonban mégis csak halasztódott. Most, 1989 októberében a 43. évében járó főépítész, Kiss Lajos maga érezte úgy, volna megosztanivaló gondolata a város lakóival.

— Van már áttekintése főépítési szerepköréről, vannak közérdekű tapasztalatai, netán személyesek az indokok, amik miatt épp most kér szót?

— Is-is. Elérkezett ugyanis a lélektani (hetekkel, hónapokkal mérhető) pillanat, amikor meg kell kérdeznem magamtól: azt és úgy csinálom-e, amire szüksége van a városnak, és ahogy a magam normái szerint kívánatos volna.

— És mit válaszol?

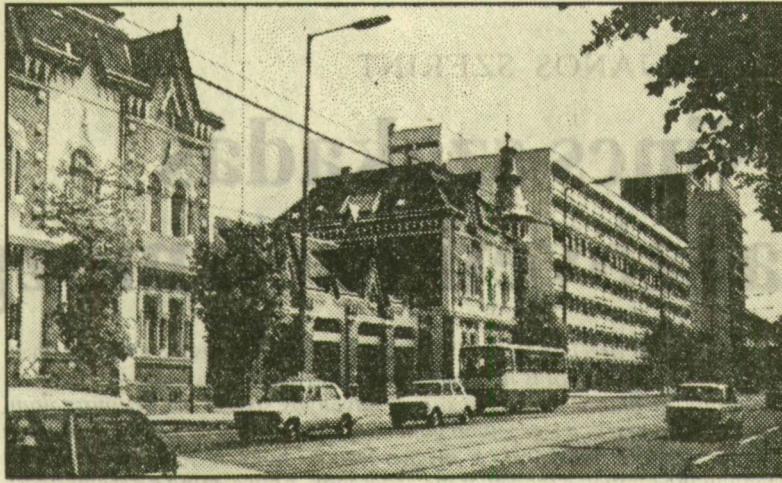
— Sem azt, sem úgy... Mára világgossá vált számomra: a mai jogosítványaim, munkafeltételeim, az építészeti és közigazgatási hierarchiában neki jutó helyen nincs az az ambíciós főépítész, aki megfelelő időben, a szükséges mértékben hatással lehetne a városépítési folyamatokra és a település építészeti arculatára. Ehhez sem információja, sem eszköze (szervezete) nincs elegendő, de az egész hatósági mechanizmus sem úgy működik, ahogy a cél kívánna.

— Ekkora az ázsiovesztése a szakhatósági munkának?

— És ennyire kevés a megfelelő képzettségű, komplex szemléletű, a köz szolgálatára vállalkozó szakember. Érthető: alacsony presztízs, rosszul fizetett, kevés sikerélményt nyújtó és szinte állandó kritikai nyomás alatt lévő státusért aligha versengenek a mérnökök legjobbjai. Végig kellene gondolni: a háború előtti mérnöki hivataloknak miért volt tekintélyük és rangjuk? Nagy szükség lenne a korábbi, bizonyítottan jól működő műszaki apparátushoz hasonló, netán azzal megegyező hatósági szervezetre. Olyanra, amelyben a városfejlesztés-árosrendezés-környezetalkotás-árosrendezés és teljes logikai egységben érvényesül.

— Pontosítaná, részletezné?

— Ma a nyilvántartás, tervezés, engedélyezés, ellenőrzés, koordinálás, sőt a szakmai menedzselés folyamata jórészt széttagolt, szakadós, összehangolatlan — végső soron hatástalan és ráadásul népszerűtlen is... S ha már a dolog emberi oldala szóba

BESZÉLGETÉS A VÁROSI FŐÉPÍTÉSSEL ÁZSIÓRÓL, NÉPSZERŰTLENSÉGRŐL, ÚRI FURFANGRÓL

került: a politikamentes apparátusban profi, nagy tekintélyű munkatársakra volna szükség, akiket sem ködös szakmai érvekkel, sem kétes „átarsadalmi” programokkal nem lehet félrevezetni. Akik nem hatódnak meg al-közigazgatási tételektől („minél magasabb egy épület, annál olcsóbb”), technológiai és technikai csatlakozásoktól („csak házigyári panelekből építünk lakásokat”), laikus demagógiáktól („az én házam homlokzata csak rám tartozik”), telekspekulációs kísérletektől... Ehhez azonban stabil háttérre, felelős önkormányzatra van szükség.

— Elégedetlenné tünik...

— Hiszen nem sikerült, nem lehetett eddig megakadályozni minden hibás beruházási elképzelést és kommersz terv megvalósulását. Strukturális okok miatt alig-alig befolyásolható hatósági eszközökkel a magánlakás-építés színvonala. Nincs hatékony módszer a műemléki védettségű épületek állagának folyamatos megőrzésére és tisztességes hasznosításukra. Döcögős a belvárosi tömbök rehabilitációja. Közterületeink minőségi-esztétikai és funkcionális értelemben — alig-alig javul...

— Szerintem e példái háttéréből sikereket is előhúzhathat! Megakadályozott később jóvátehetetlen bakikat — s ebben azért nincs magára hagyva, hiszen az építészeti szakértői bizottság, melynek egyik vezetője, eléggé híres a szigoráról, igényességéről. Aztán ott van a városvezető mozgalmá, a városi történelmi és esztétikai tanácsadó testület is...

— Csak hát nem negatív sikerekből kellene azt a hitünket építeni, hogy a város arculatának, összképének formálása a feladatunk!

— „Labdát” adott fel: egykorban éri az a vád az önkormányzatok szakmai szervezeteit — s én a főépítész is annak tartom, noha jószerevével egyszemélyes —, hogy kisajátítják maguknak például a városrendezést. Állami monopólium maradhat-e akkor is, ha a szaporodó pártok majd követelik a részüket?

— Én a szakmai kontroll erősítésének a híve vagyok, s az urbanisztika, a városrendezés egyetlen részterületét sem tenném a politikai lobbizás színterévé. De persze azt be kell látni: egy városrendezési terv nem lehet teljesen független a mindenkori politikai törekvésektől és a hatalomtól — gondoljon csak a város környéki falvak mesterséges beolvasztá-

sának, vagy az erőszakolt „lakótelepítésnek” az időszakára, illetve a folyamatok mostani irányváltására.

— Épp az utóbbi példája bizonyítja — hiszen tudom, erősen tiltakozik Rókus újabb ítéletes panelházai ellen —, hogy a szakmailag hiteles főépítész képes jó irányba terelni az ellenérdeklődéseket is.

— Persze, persze (és tényleg csak zárójelben teszem hozzá, hogy közben utatát tárgya lesz), s a hitem ápolásához újabban az átszervezett minisztériumunk szakmai tanácsadó testülete, a főépítési kollégium is ad municiót. Állásfoglalásai, közösen kialakított stratégiái — remélem — a gyakorlati munkát könnyíteni fogják. A kollégium tagjaként javasoltam az országos építészeti szabályzat megváltoztatását, az építési övezeti besorolás rugalmasabbá tételét, a régi és korszerűtlen típusú tervek száműzését a tervezői gyakorlatból. Szeretnénk egyszerűsíteni a bonyolult építészeti hatósági folyamatokat és kidolgozni a városrendezési döntésekben a gyors reakciók módszereit.

— És itthon, Szegeden mi van az asztalán?

— Már eddig sikerült megszabadulnunk néhány ószi, túlhaladott szemléletű tervtől — például Újszegeden a Baktóban. Folyik az egész várost érintő generálterv — az általános rendezési terv — felülvizsgálata, melyet majd a módosítás követ. Megoldó jellegű, rugalmas tervek készítése a cél. Tervezzük a belvárosi tömbök rehabilitációjának gyorsítását — ennek koordinálására akciócsoportot alakítunk. Megkezdjük a felkészülést arra, hogy lakótelepeinket építészeti eszközökkel fejlesszük tovább... No, nem folytatom, hiszen a legfontosabbat kellett volna elsőnek említenem. Azt tudniillik, hogy új várospolitikai stratégiát kell mielőbb kidolgozni. Kellően nagyvonalú, nyitott és reális. A városrendezés felfogásom szerint nem az állampolgárok bosszantására kitalált úri furfang! Civilizált országokban nélkülözhetetlen módszer a térbeli, építészeti rend fenntartására. Nálunk indokolatlanul sok energiát emészt fel az érdekegyeztetések időnkénti parttalansága. Megfelelő módszer és kellő tapasztalat hiányában nem tudni pontosan: hol a szakmai kompetencia határa? A lakossági, vagy egyéb csoportérdekek közvetítését és ütköztetését ki és hol, továbbá mikor végezze? Hol kezdődik, hol végződik a nyilvánosság és a demokrácia steril szakmai kérdéseiben? A főépítésről sem tudni ez idő szerint minálunk, ki is valójában. A szakmai érdekek közvetítője? Az önkormányzatiaké? A kisebb-nagyobb közösségieké? Pannaszal? Útközpontra? Vagy célábra? És ha pillanatonként ez vagy az, mikor jut el a túrés-határra?

PÁLFY KATALIN

EGY PIARISTA RENDFŐNÖK

Egykori iskolák mai üzenete

A magyarországi szerzetesrendek működésének újbóli engedélyezése, illetve a meglévő, megmaradt rendek munkája előtt tornyosuló akadályok felszámolása fokozott érdeklődést keltett az egyházi ügyek iránt akárcsak mérsékeltlen érdeklődő emberekben is. Így külön érdekessége van annak a ténynek, hogy a Fekete-házban kedden megnyílt, egyházi kincseket bemutató kiállítást Jelenits István, piarista tartományfőnök nyitotta meg. Az ünnepélyes aktus után kértem meg: beszéljünk.

— Bevezetőül az életútjáról szeretném faggatni. Úgy tudom, nem papnak készült, csak az egyetem elvégzése után lett piarista.

— Civilként végeztem az egyetemet és utána léptem be a rendbe, ez igaz, de mégis papnak készültem, már korábban. A látszólagos ellentét feloldásához ismerni kell az akkori körülményeket. Amikor az egyetemre beiratkoztam, már piaristának készültem, ám külső okok kényszerítettek arra, hogy kerülő megoldást válasszak.

— Mik voltak e kényszerítő körülmények?

— 1959-ben érettségiztem a pesti piarista gimnáziumban. Akkor kapta vissza éppen a rend két iskoláját a korábban elvett tizből, s akkor szabták meg a rend lehetséges létszámát, szorították működését szigorú keretek közé. Mivel a növendéklétszámot is szigorúan lecsökkentették, azt mondták nekem a rendi előjáróim: mivel én ügyes pesti vagyok, „otthonról” is elvégezhetem az egyetemet, s utána rövidebb ideig veszem igénybe a keret adta lehetőségeket.

— Mi vonzotta éppen a piaristákhoz?

— Apám is piarista diák volt Kecskeméten, s az egész életére nagy hatással volt az a nyolc év, amit ott töltött. Egyik tanára eskette, aztán ő lett a keresztapám is. Az a Tomek Vince egyébként, aki később a rendnek is egyetemes főnöke lett Rómában, ott is halt meg. Én magam a gimnáziumot Nagyváradon kezdtem — a premonstreieknél, mivel ott nem voltak piaristák —, de amikor a háború eseményei folytán Pestre kerülünk, természetesen volt, hogy félíg „háza”, a piaristákhoz megyek. Tehát családi háttere is volt a választásomnak, ám ide tartozik ezek az évek kicsit a „fényes szelek” évei voltak, s én úgy éreztem, az iskola igen fontos a jövő szempontjából, s az ifjúság keresztény nevelése érdekében így tehetek legtöbbet.

— Számottevő tudományos munkássága mellett a tanítás azóta is fontos része az életének.

— Most is szeretek tanítani, rendfőnökként is teljes orszámban dolgozom. Tudom, ennek a munkának az értéke közvetlenül nem mérhető, mégis felemelő dolognak tartom.

— Hogyan lesz valakiből rendfőnök a piaristáknál?

— A szerzetesrend főnökét — legalábbis az olyan típusú rendekben, mint amilyenhez mi is tartozunk — időről időre választják. Ideiglenesen töltjük be ezt a tisztelet, három évenként van nálunk rendi káptalan, ami tartományfőnököt is választ. Az új választáshoz egyre nagyobb szótöbbséget kell kapni, ami azért van, hogy egy valaki ne túl hosszú ideig főnökösködjön, minél több ember elkövetkezése, gondolatai jussanak érvényre a renden belül, a rend életének alakításában. Magyarországon 1721-ben alakult meg az önálló rendtartomány, de a régi Magyarország területén már 1642-ben megletelepedtek a piaristák — nemsokára ünnepeljük ennek 350 éves jubileumát. A piarista egyébként világszerte, római központtal.

— Mi volt a hivatása a megalakulásakor a rendnek?

— Tulajdonképpen a szegény gyerekek oktatására és nevelésére alapították. Később a társadalom igényelt egy olyan értelmiségi réteget, amely tudásával szolgálja a világot, s ezen igény betöltését valósította meg. Szegényekből toborozták az utánpótlást, akiknek nem státuszszimbólum, vagy

úri passzió volt a műveltség, hanem tényleg szolgálat.

— Ma mi egy rendfőnök hivatása, feladata?

— Akkor volt igazán sok dolga, amikor a rendtartomány nagyobb volt, bár a feladat jellege nem változott: a házak összetartása, a feladatok kiosztása, személyi beosztás, az iskolai, rendházi élet és munka felügyelete. Anyagi gondok és a növendékek képzésével kapcsolatos munka is a rendfőnök terhe.

— A mostani körülmények között mennyiben változik a rend életé?

— Nagy öröm számunkra, hogy megszűntek azok a jogi, elvi korlátok, amelyek a működésünket bénították. Tehát ha tudnánk, alapíthatnánk új intézeteket, vagy ismét működtethetnénk a régiakat. Valamikor — 1948-ban — ezen a mostani, kicsi Magyarországon tíz házunk és intézetünk volt, nyolcosztályos gimnáziumokkal. Kettő maradt közülük, a budapesti és a kecskeméti négyosztályos gimnázium, két-két párhuzamos osztállyal. Korábban azt sem tudtuk elérni, hogy egy harmadik osztályt indíthassunk, most a korlátok megszüntével végre ez lehetővé vált. Ez azért is nagy jelentőségű, mert új iskolát egyelőre nem tudnánk nyitni. Nem elsősorban anyagi okokból, hanem mert a mostani, pénzügyös világban is az emberi tényezők jelentenek nagyobb gondot: nincs, aki ezekben az iskolákban tanítana. Egyelőre azt tudjuk elérni, hogy olyan piarista közösségeket alakítsunk ki, melyek a múltat jelenvalóvá teszik, s a jövőt előkészítik. Ilyesmire gondolunk Szegeden is, hisz a szegedi iskola nevezetesen és fontos hely volt.

— Hol volt a piaristáknak épülete Szegeden?

— Érdekes módon saját épületünk nem volt, a mostani Dugonics téri egyetemi főépületet kaptuk a tanácsától használatra. Ilyen értelemben tehát nem is lehet visszakérni, mint máshol a jogtalanul elvett tulajdonokat. Egyelőre egy kisebb, meglepető közösségnek szeretnénk otthont találni, s úgy tudom, a felsővárosi plébánia mellett volt minorita kolostor átadásáról lehet szó.

— Eddig magáról Jelenits atyáról kevesebb szó esett. Az irodalmi munkássága egy „elveszett” bölcsész, kutatót sejtet.

— A főiskolán szentírásstudományt tanított. Ez olyan területe a teológiának, ahol nyelvhez, irodalomhoz kapcsolódó stúdiumok nagyon hasznosak. Emellett azonban sok papi, kifejezetten lelkipásztori feladatot is ellátott, nem egy tanítványomnál jóval a gimnáziumi évek után is.

— Gondolom, a példaadás is fontos az életében, ami lelki és fizikai értelemben egyaránt igaz.

— Fontosnak tartom, hogy diákjainkkal ne csak az iskolában vagy a gyóntatószékben találkozunk. Jellegetesen piarista élet az enyém, szeretném, ha minél több ponton találkozná a tanítványaimmal.

— Talán ennek jegyében történt: Rómába vitte kerékpárúrára tanítványait, s háza ók vonatait, Ön viszont ismét kerékpárral jött?

— Ez igazából úgy volt, hogy két csoportot szerveztünk: az egyik kerékpárral ment oda, s vonattal vissza, a másik fordítva, s ott átadták egymásnak. Mivel vonattal egyszerűbb utazni, fontos volt, hogy én azokkal legyek, akik bicikliznek?

— Hány éves egyébként?

— Ötvenhét.

BALOGH TAMÁS

PÉCSI GABRIELLA

Múltbanéző

Már vedlek, mint az őszi rákok, igyekszem visszafelé. Öllőmban semmi sincs, mi elvámolható. Nagyon sietek visszafelé,

nem sok időm van várakozni. Meg kell tudnom, mi történt, amíg voltam. És majd, ha mindent megtudok, trjátok föl: FUIT.